

JÓZEF PAWŁOWSKI

PRZYSZŁOŚĆ SYSTEMU WŁADZY W CHIŃSKIEJ REPUBLICE LUDOWEJ PO XX ZJEŹDZIE KOMUNISTYCZNEJ PARTII CHIN

W ciągu ostatnich dziesięciu lat system władzy w Chińskiej Republice Ludowej (ChRL) stał się przedmiotem znacznego zainteresowania nie tylko badaczy i ekspertów, lecz także szerszej rozumianej opinii publicznej na świecie. Zmiany, jakie w minionej dekadzie zachodziły w sposobie funkcjonowania decyzyjnych organów i w charakterze ustroju politycznego tego państwa, pokazały, iż od roku 2012 następuje konsekwentne odchodzenie od modelu rządzenia państwem, jaki ukształtował się po roku 1978, to jest od momentu rozpoczęcia programu wewnętrznej modernizacji i otwarcia na świat, i który był niezmiennie realizowany aż do objęcia władzy przez piąte pokolenie przywódców ChRL.

Odchodzenie od formuły „kolektywnego kierownictwa”¹ na poziomie kierowniczych gremiów Komunistycznej Partii Chin (KPCh), a także od zasady decentralizacji uprawnień w relacjach między władzą centralną i terenową na rzecz nieustannie zwiększanej konsolidacji władzy i uprawnień w ręku głównego lidera oraz wąskiej grupy centralnych instancji partyjnych zaczęło rodzić pytania o przyszłość i charakter systemu władzy w ChRL w dłuższej perspektywie. Wspomniana zmiana modelu sprawowania władzy wydawała się szczególnie istotna w kontekście dalszego kierunku realizowanych

Dr hab. JÓZEF PAWŁOWSKI – Uniwersytet Warszawski, Wydział Orientalistyczny, Zakład Sinologii; e-mail: jozef.pawlowski@uw.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5968-9629>.

¹ Formuła „kolektywnego kierownictwa” zapoczątkowana jeszcze przez Deng Xiaopinga, mająca zapobiec powrotowi rządów absolutystycznych (jakie wprowadził Mao Zedong), opierała się na zasadzie, według której wszystkie istotne dla państwa decyzje były podejmowane przez Stały Komitet Biura Politycznego KC KPCh na drodze konsensusu między członkami tego organu przy znaczącym udziale konsultacji wewnątrzpartyjnych między głównymi ugrupowaniami (frakcjami), a także przy znaczącym udziale opinii i ekspertyz pochodzących z czołowych ośrodków badawczych i doradczych.

w Chinach reform i transformacji gospodarczej, a także wielu innych kwestii związanych z polityką wewnętrzną, jak również postawy i działań Pekinu na arenie międzynarodowej.

Ewolucję systemu władzy w ChRL w kierunku modelu scentralizowanego zarządzania można podzielić na dwa okresy. Pierwszy, obejmujący lata 2012–2017, to okres, w którym wybrany podczas XVIII zjazdu KPCh sekretarz generalny Xi Jinping objął bezpośrednio kierownictwo nad organami partii odpowiadającymi za decyzje w kluczowych dla państwa obszarach (Grupy Kierownicze KC, chiń. *lingdao xiaozu* 领导小组), a także stworzył kilka dodatkowych instytucji centralnych, jakie dziś skupiają w swym ręku szerokie kompetencje w określonych sferach². Działania te były przedstawiane wówczas jako konieczne ze względu na to, iż praktykowana w czasach poprzednich przywódców decentralizacja kompetencji i kontroli nad głównymi obszarami znacząco obniżyła efektywność zarządzania państwem oraz implementacji decyzji i zadań wskutek powstania w całym aparacie władzy dużej liczby różnego rodzaju grup interesu, które prowadziły politykę i działania zgodne z własnym korzyściami, a w praktyce często blokowały wykonanie wytycznych kierownictwa KPCh³.

Uzupełnieniem opisywanych działań była zainicjowana w 2013 r. ogólnokrajowa kampania antykorupcyjna wymierzona nie tylko we wspomniane grupy interesu i oligarchiczne środowiska w łonie aparatu władzy, lecz także w prominentnych funkcjonariuszy partyjnych patronujących tym grupom i będących jednocześnie bliskimi protegowanymi poprzednich przywódców – Jiang Zemina i Hu Jintao, których frakcje dominowały politycznie nad systemem „kolektywnego kierownictwa”⁴.

² Są to przede wszystkim: Komisja Bezpieczeństwa Państwowego nadzorująca bezpośrednio wszystkie resorty, organy i podmioty związane z szeroko rozumianym bezpieczeństwem wewnętrznym i zewnętrznym oraz Grupa Kierownicza KC ds. Wszechstronnego Poglębiania Reform (obecnie Komisja KC ds. Wszechstronnego Poglębiania Reform), będąca jedynym i najważniejszym centrum decyzyjnym, jeśli chodzi o politykę gospodarczą oraz działania i reformy w wielu innych obszarach. Istniejące już organy, nad którymi Xi Jinping objął osobiste kierownictwo, wcześniej pozostawały pod kontrolą osób reprezentujących główne frakcje partyjne, co także sygnalizowało odwrót od filozofii „kolektywnego kierownictwa”.

³ Jak wówczas oceniano, wpływ, a w zasadzie opór owych grup interesu istniejących na niemal każdym szczeblu aparatu władzy, sprawił, iż zwłaszcza w pierwszej dekadzie lat 2000 w Chinach nie udało się wprowadzić wielu niezbędnych reform, zwłaszcza w sferze gospodarczej i społecznej.

⁴ W trakcie kampanii ze stanowisk partyjno-rządowych usunięto i dotkliwie ukarano ponad dwa miliony urzędników wszystkich szczebli, włączając w to osoby znajdujące się w kierowniczych gremiach KPCh, np. Zhou Yongkang, Bo Xilai, Ling Jihua, Sun Zhengcai, gen. Xu Caihou, gen. Guo Boxiong. Z dzisiejszej perspektywy kampanię należy oceniać jako działanie mające na celu przede wszystkim zapewnienie Xi Jinpingowi niekwestionowanej pozycji jako jedyne, głównego decydenta poprzez eliminację ze sceny politycznej wpływowych przedstawicieli innych frakcji. Tym samym działania te wpisywały się w proces demontażu systemu „kolektywnego kierownictwa”. Więcej na ten temat zob. Cheng 2016.

Drugi okres, trwający od roku 2017 (to jest od XIX zjazdu KPCh) do dziś, to czas, w którym Xi Jinping dokonywał wielu posunięć związanych z instytucjonalną i prawno-konstytucyjną rekonfiguracją systemu władzy tak, aby formalnie i długookresowo zagwarantować swoją pozycję w tym systemie jako jedyne go i niekwestionowanego lidera oraz decydenta⁵. Istotą tych działań jest daleko idące zwiększanie kompetencji centralnych instancji partyjnych (których pracami Xi osobiście kieruje) kosztem uprawnień organów rządowych⁶. Na początku 2018 r., podczas corocznego posiedzenia Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych (parlamentu), zatwierdzono plan restrukturyzacji instancji rządowych, w ramach którego nastąpiło przeniesienie znaczącej części uprawnień Rady Państwowej do wspomnianych centralnych organów KPCh⁷.

Elementem konsolidowania władzy przez Xi Jinpinga, który wywołał największe kontrowersje, głównie jednak poza Chinami, była zmiana zapisów Konstytucji ChRL dokonana przez parlament w 2018 r., znosząca czasowe ograniczenie w pełnieniu przez daną osobę funkcji przewodniczącego ChRL do maksymalnie dwóch kadencji z rządu

⁵ Część badaczy i obserwatorów zagranicznych oceniała wówczas, że powrót do scentralizowanego, jednoosobowego zarządzania jest posunięciem słusznym ze względu na to, iż istniejący w czasach poprzedników Xi Jinpinga system „kolektywnego kierownictwa” nie sprawdził się — interesy frakcji dominowały często nad interesem państwa, a wypracowanie konsensusu między kluczowymi grupami interesu w praktyce okazywało się niewykonalne. W KPCh rozwinęła się ponadto znaczących rozmiarów korupcja, a kierownictwo partii nie było w stanie przeprowadzić wielu istotnych reform gospodarczych i społecznych (dlatego też pierwsza dekada lat 2000. – okres rządów Hu Jintao – jest dziś oceniany pod tym względem jako „stracona dekada”).

⁶ Przed rokiem 2012 partia wyznaczała najważniejsze kierunki polityki i kluczowe zadania, jednak administracja rządowa (w tym terenowa) miała stosunkowo duże możliwości decydowania o sposobach implementacji tych zadań. Obecnie centralne instancje partyjne decydują nie tylko o sprawach najważniejszych, lecz również o szeregu kwestii drugorzędnych czy technicznych, co od kilku lat umacnia wśród ekspertów przekonanie, iż powrót do scentralizowanego modelu zarządzania państwem przyniósł skutek odwrotny do zamierzonego, gdyż wąska grupa instancji partyjnych nie jest w stanie efektywnie kierować całokształtem spraw we wszystkich obszarach, a tym bardziej odpowiednio reagować na sytuacje kryzysowe (co pokazała rażąca nieudolność w odpowiedzi na pojawienie się w Wuhan epidemii koronawirusa). Więcej na ten temat zob. Jakóbski 2017.

⁷ Należy w tym miejscu podkreślić, iż od roku 2015 obserwuje się jeszcze jeden istotny element umacniania scentralizowanego modelu rządzenia państwem, a mianowicie wprowadzanie bardzo licznych przepisów prawa (od ustaw do zwykłych rozporządzeń), które znacząco zwiększają zakres kontroli aparatu władzy nad społeczeństwem, gospodarką i szeroko rozumianą sferą pozapolityczną (zwłaszcza ze strony organów bezpieczeństwa, nadzoru, cenzury itp.), a jednocześnie wprowadzają daleko posunięty interwencjonizm państwa w sprawach, jakie winny być wyłączną domeną obywateli. Dobry przykładem jest tutaj Ustawa o Ochronie Nieletnich z 2020 r., która m.in. reguluje zasady korzystania przez niepełnoletnich z Internetu, dopuszczalny czas grania w gry komputerowe czy dopuszczalną liczbę godzin zajęć pozaszkolnych. Analogicznego stopnia interwencjonizm widoczny jest w wielu innych sferach, np. w odniesieniu do branży mediów i show-biznesu czy organizacji społecznych (pozarządowych). Więcej na temat zwiększania przez partię kontroli nad państwem i społeczeństwem od 2012 r. zob. Grünberg i Drinhausen 2019 oraz Scobell 2022.

(tj. łącznie dziesięciu lat). Choć z urzędem głowy państwa w systemie politycznym ChRL nie wiąże się realna władza (służy ona wyłącznie do reprezentowania kraju na zewnątrz przez przywódcę KPCh), to owo posunięcie dało podstawę do licznych spekulacji na temat tego, że podczas XX zjazdu KPCh jesienią 2022 r. Xi Jinping może pozostać na stanowisku szefa KPCh na trzecią z kolei kadencję⁸.

Tym samym od roku 2018 procesy zachodzące wewnątrz KPCh i działania samego Xi Jinpinga stały się przedmiotem znacznego zainteresowania nie tylko ekspertów, lecz także mediów na całym świecie. Trzecia kadencja na stanowisku szefa KPCh oznaczałaby bowiem zarówno kolejny, istotny krok w umacnianiu scentralizowanego modelu rządzenia państwem, jak również zerwanie z nieformalną (jednak konsekwentnie przestrzeganą) zasadą, według której każdy sekretarz generalny KPCh może sprawować tę funkcję przez maksymalnie dwie kadencje z rządu, czyli łącznie przez dziesięć lat⁹. Można powiedzieć, że XX zjazd KPCh i przewidywana trzecia kadencja Xi Jinpinga zaczęły budzić duże emocje już kilka lat przed samym kongresem. Zasadnicze pytania, na jakie w tym kontekście starano się wówczas odpowiedzieć, dotyczyły tego, jak będzie wyglądał kierunek transformacji gospodarczej w Chinach, jaki będzie charakter zachowań tego kraju na arenie międzynarodowej w przypadku kontynuacji rządów Xi po roku 2022 oraz jakie skutki przyniesie dalsze umacnianie wprowadzonego przez niego modelu sprawowania władzy.

Analizując procesy zachodzące w systemie władzy w ChRL, zwłaszcza w okresie po XIX zjeździe KPCh, należy zwrócić uwagę na dwa podstawowe zagadnienia: przełożenie nowej architektury instytucjonalno-decyzyjnej na efektywność zarządzania państwem i rozwiązywanie kluczowych problemów oraz na polityczną pozycję samego Xi Jinpinga w KPCh w kontekście uwarunkowań personalnych i ścierania się interesów frakcji w kierowniczych gremiach partii.

Wkrótce po objęciu stanowiska szefa KPCh Xi Jinping zapowiedział wdrożenie wielu daleko idących reform, polegających na wycofywaniu się państwa z kontroli nad gospodarką oraz na decentralizacji i deregulacji w różnych obszarach (także w sferze spraw społecznych). Reformy te zostały zapowiedziane podczas III plenum KC w 2013 r. Odczytano je wówczas jako sygnał, iż partia zamierza przeprowadzić te zmiany, jakich w czasach rządów Hu Jintao nie udało się zrealizować ze względu na słabość „kolektywnego kierownictwa” i grę interesów frakcyjnych. Wraz z postępowaniem procesu konsolidowania władzy przez Xi Jinpinga i jednoczesnego umacniania pozycji organów

⁸ Funkcje przewodniczącego ChRL i sekretarza generalnego KPCh są od lat 90. XX w. zawsze sprawowane jednocześnie przez jedną i tę samą osobę.

⁹ Zasada ta została wprowadzona na początku lat 90. XX w. przez Deng Xiaopinga i miała na celu przeciwdziałanie sytuacji, w której dana osoba pozostaje najwyższym przywódcą dożywotnio (jak to było w przypadku Mao Zedonga).

partyjnych w procesie decyzyjnym dało się jednak zaobserwować narastanie sprzeczności między założeniami i celami reform zapowiedzianych podczas III plenum a praktyką zarządzania krajem. Nie tylko nie nastąpiły zapowiadane przyznanie większej roli sprawczej mechanizmom rynkowym i deregulacja w kluczowych branżach gospodarki, ale wręcz doszło do rozszerzenia skali państwowego interwencjonizmu. Stał się on widoczny zwłaszcza w drugiej połowie ostatniej dekady, gdy władze w Pekinie kilkakrotnie decydowały się na stymulację lub stabilizację gospodarki poprzez alokację dużych zasobów państwowych pieniędzy (m.in. podczas załamania na chińskich giełdach w 2015 r.).

W ostatnich latach stało się jasne, że Komisja KC do spraw Całościowego Pogłębiania Reform, prezentowana oficjalnie od samego początku jako superresort mający zdynamizować proces transformacji, mimo posiadanych wyjątkowo szerokich uprawnień nie jest w stanie skutecznie procedować wszystkich niezbędnych projektów, a zwłaszcza zapewnić na niższych szczeblach efektywnej implementacji wyznaczonych zadań. Centralizacja procesu decyzyjnego, a także wprowadzone na fali kampanii antykorupcyjnej liczne mechanizmy dyscyplinujące aparat partyjno-państwowy na szczeblach terenowych, sprawiły z kolei, że w procesie wprowadzania w życie wytycznych płynących z Pekinu, jak i podejmowania własnych inicjatyw, lokalne kadry zaczęły przejawiać dalece posuniętą ostrożność, wynikającą z obaw o możliwe konsekwencje personalne w przypadku niepowodzenia. Na poziomie centralnym umocnienie pozycji pionu partyjnego przyniosło z kolei widoczne już obecnie osłabienie czy wręcz marginalizację Rady Państwowej (rządu) i osoby samego premiera Li Keqiang¹⁰. Koncentracja uprawnień decyzyjnych w ręku Xi Jinpinga oraz partyjnych organów, jakimi on kieruje, nie przyczyniła się także do bardziej efektywnego reagowania na sytuacje kryzysowe. Stało się to widoczne na początku 2020 r., po wybuchu epidemii spowodowanej koronawirusem z Wuhan. Powołanie grupy kierowniczej KC do spraw przeciwdziałania epidemii oraz podjęcie konkretnych działań w tym zakresie nastąpiło wtedy, gdy nie dało się już zatrzymać sekwencji negatywnych zdarzeń, jakie w konsekwencji doprowadziły do poważnych zawirowań w gospodarce ChRL, jak i na światowych rynkach.

W ostatnich kilku latach odnotowuje się ponadto postępujące umacnianie kontroli partii nad gospodarką a skala interwencjonizmu wspomnianych centralnych organów KPCh na poziomie makroekonomicznym oraz w odniesieniu do otoczenia, w jakim działają firmy prywatne, jest tak duża, że obecnie można w zasadzie mówić o odwróceniu od reform prorynkowych, jakie legły u podstaw całej koncepcji „reform i otwarcia”. Znaczącym tego potwierdzeniem jest wyraźny odpływ kapitału zagranicznego z Chin na przestrzeni minionych 2-3 lat i wycofywanie się dużych zagranicznych inwestorów,

¹⁰ Więcej na temat negatywnego przełożenia stworzonego przez Xi Jinpinga modelu zarządzania państwem na rzeczywistość w ChRL zob. Bogusz i Jakóbcowski 2019.

k którzy produkcję swych towarów zaczęli przenosić do innych państw Azji¹¹. Znamiennym przejawem politycznie motywowanego interwencjonizmu w tym czasie było nakładanie wielomiliardowych kar (oficjalnie prezentowanych jako sankcje antymonopolowe) na różne prywatne koncerny, choć kary te w rzeczywistości nie miały żadnego uzasadnienia¹². Na osłabianiu pozycji sektora prywatnego korzystają znacząco przedsiębiorstwa państwowe (które i tak zawsze były uprzywilejowane, jeśli chodzi o dostęp do kapitału, licencji, technologii itp.), stając się ponownie dominującą częścią gospodarki, co *de facto* przeczy zasadniczym założeniom filozofii „reform i otwarcia”¹³.

Szczególnym przykładem przełożenia opisywanego, scentralizowanego modelu rządzenia państwem na sprawy kraju jest wdrażana w okresie pandemii polityka „zero Covid”, którą oficjalna retoryka przedstawiała dość jednoznacznie jako strategię stworzoną przez samego Xi Jinpinga i której implementacja była przez Xi osobiście nadzorowana. Konsekwencje tej polityki w wymiarze ekonomicznym i społecznym są dziś bardzo dotkliwie odczuwane w Chinach i zapewne będą miały długotrwałe reperkusje (polityka „zero Covid” m.in. spotęgowała istniejące w tym kraju wcześniej podziały i napięcia na tle społeczno-ekonomicznym). Jednoosobowe przywództwo i podejmowanie decyzji może mieć tym samym negatywne skutki także w wielu innych sytuacjach, w których subiektywne przekonania głównego lidera zaczną być wdrażane w życie jako oficjalna polityka¹⁴.

¹¹ Więcej na temat zwiększania kontroli KPCh nad gospodarką i innymi kluczowym obszarami w okresie rządów Xi Jinpinga zob. Grünberg i Wessling 2021.

¹² Szczególnie zastanawiający w tym kontekście jest przypadek koncernu Alibaba, któremu w roku 2020 państwowe organy nadzoru finansowego wycofały zgodę na giełdowy debiut należącego do koncernu fintechu Ant Financial (miał to być wówczas jeden z największych na świecie pod względem wartości pojedynczy debiut giełdowy). Obecnie wycofanie zgody na debiut jest związane z udzieloną wcześniej przez szefa Alibaby, Jacka Ma, wypowiedzią, w której skrytykował sposób funkcjonowania i charakter systemu finansowego w Chinach. Na Alibabę nałożono ponadto karę antymonopolową w wysokości 18 miliardów yuanów. Przypadek Alibaby wydaje się pokazywać, iż KPCh przystępuje do bezpośredniego sterowania sektorem prywatnym i tworzenia takiego otoczenia, w którym państwo (partia) będzie mogło w dowolny sposób oddziaływać na prywatne podmioty gospodarcze oraz na zasady ich funkcjonowania.

¹³ Wśród chińskich ekspertów i ekonomistów funkcjonuje już od pewnego czasu określenie opisujące ten stan rzeczy — *guo jin min tui* 国进民退 (ekspansja państwowego, defensywa prywatnego). Obserwowany od dłuższego czasu i utrzymujący się spadek dynamiki PKB w Chinach w istotnym stopniu jest także spowodowany antyreformatorskim i antyrynkowym charakterem filozofii zarządzania państwem wprowadzonej przez Xi.

¹⁴ Od kilku lat Xi Jinping często i konsekwentnie głosi potrzebę budowania pełnej samowystarczalności Chin w szeroko rozumianym wymiarze gospodarczym i technologicznym (co jest zapewne reakcją na niekorzystną zmianę postawy państw zachodnich wobec Pekinu, jaką obserwuje się od początku pandemii, oraz na sankcje nałożone na Rosję przez Zachód). Ewentualny izolacjonizm czy ograniczenie wymiany ze światem zewnętrznym, który mógłby stać się rezultatem takiej polityki, z pewnością nie byłyby korzystne dla Chin. Z podobnej perspektywy można by również potraktować

Istotne umocnienie politycznej pozycji Xi Jinpinga w partii, będące naturalnym rezultatem zmiany modelu rządzenia państwem w kierunku scentralizowanego, jednoosobowego decydowania, zaczęło być zauważalne już podczas XIX zjazdu KPCh. W okresie pierwszej kadencji Xi można było dostrzec wciąż liczebną dominację przedstawicieli frakcji poprzednich przywódców w kierowniczych gremiach partii (w tym w kluczowym Stałym Komitecie Biura Politycznego) oraz w całym aparacie partyjno-państwowym. Kontrola nad najważniejszymi obszarami w państwie, jaką wciąż miały wówczas ugrupowania Jiang Zemina i Hu Jintao, była na tyle duża, że obserwatorzy zagraniczni wyrażali wątpliwości co do tego, czy konsolidowanie władzy przez Xi ma szanse powodzenia. W mediach tajwańskich i hongkońskich pojawiały się wręcz spekulacje o możliwości powstania w KPCh otwartej opozycji wobec Xi ze względu na to, iż zarówno centralizacja władzy, jak i kampania antykorupcyjna, uderzały w poważne interesy wspomnianych ugrupowań. XIX zjazd KPCh pokazał jednak, że proces konsolidowania władzy przez Xi Jinpinga przebiega z powodzeniem. W składzie Stałego Komitetu Biura Politycznego nastąpiło po raz pierwszy wyrównanie liczbowych proporcji przedstawicieli głównych frakcji¹⁵, a w okresie lat 2017–2018 miały miejsce liczne zmiany personalne w departamentach Komitetu Centralnego i innych kluczowych resortach oraz we władzach terenowych, które wyniosły na kierownicze stanowiska osoby stanowiące szerzej rozumiane zaplecze Xi Jinpinga¹⁶.

W kwestii spraw personalnych istotnym, jeśli nie kluczowym czynnikiem było to, iż podczas kongresu do składu nowego Stałego Komitetu Politbiura nie weszła żadna osoba będąca w dostatecznie młodym wieku, aby za kolejne pięć lat, na XX zjeździe, móc zastąpić Xi Jinpinga na stanowisku szefa partii i sprawować tę funkcję przez jedną lub dwie kadencje. Sprawilo to, iż w kolejnych latach po XIX zjeździe wśród obserwatorów za niemal pewny zaczęto uznawać scenariusz, w którym Xi pozostanie szefem KPCh na

artykułowane niejednokrotnie przez Xi stwierdzenia, iż Chiny nie zrezygnują z możliwości użycia siły, jeśli byłoby to konieczne dla zjednoczenia Tajwanu z ChRL.

¹⁵ Wang Huning i Han Zheng reprezentowali frakcję Jiang Zemina, Li Keqiang i Wang Yang — ugrupowanie Hu Jintao, a Zhao Leji i Li Zhanshu — środowisko skupione wokół Xi Jinpinga.

¹⁶ Chodzi tu o osoby, z jakimi Xi Jinping pracował, zanim znalazł się na szczytach władzy, zwłaszcza w czasach, gdy sprawował funkcje szefa partii w prowincjach Fujian, Zhejiang i w Szanghaju oraz osoby, które z Xi łączą innego rodzaju znajomości (znajomości z czasów młodości lub pochodzenie z Shaanxi — rodzinnej prowincji Xi). Z ważniejszych postaci i ich awansów należy wymienić: Chen Xi (szef Wydziału Organizacyjnego KC), Huang Kunming (szef Wydziału Propagandy KC), Ding Xuexiang (szef Sekretariatu KC), Liu He (wicepremier, ale *de facto* główny decydent w polityce gospodarczej), Li Qiang (były szef partii w Szanghaju, a obecnie premier), Chen Miner (szef partii w Chongqing), Chen Quanguo (szef partii w Xinjiangu), Li Xi (szef partii w prowincji Guangdong) oraz generałów Xu Qiliang i Zhang Youxia jako wiceprzewodniczący Komisji Wojskowej KC, sprawującej z ramienia partii kontrolę nad armią. Po roku 2017 następowały także liczne zmiany personalne na istotnych stanowiskach w siłach zbrojnych, w wyniku których awansowali wojskowi lojalni wobec Xi Jinpinga.

trzecią z rządu kadencję, a w analizach skupiono się na możliwych skutkach dla systemu władzy i dla przyszłości chińskiej transformacji w różnych aspektach.

XIX zjazd uchwalił ponadto zmianę w Statucie KPCh polegającą na dodaniu koncepcji Xi Jinpinga, dotyczących rządzenia państwem (określanych jako „myśl Xi Jinpinga”), do elementów oficjalnie stanowiących łącznie przewodnią ideologię partii: „teoria Deng Xiaopinga” „zasada trzech reprezentacji” oraz „koncepcja naukowego rozwoju”. Posunięcie to było o tyle szczególne, że ideowy wkład poprzednich przywódców w doktrynę KPCh wpisywany był do Statutu dopiero po ich odejściu na polityczną emeryturę. XIX zjazd pokazał więc, że pozycja Xi Jinpinga w partii oraz jego historyczna rola w procesie rozwoju państwa mają wyjątkowe znaczenie, skoro inkorporacja „myśli Xi” do partyjnej ideologii nastąpiła w trakcie sprawowania przez Xi Jinpinga funkcji szefa KPCh. W kolejnych latach po XIX zjeździe oficjalna retoryka zaczęła kłaść ogromny nacisk na regularne i dogłębne studiowanie „myśli Xi” przez cały aparat partyjny; w wielu sferach pozapartyjnych (np. w systemie edukacji, szkolnictwie wyższym, badaniach naukowych) wprowadzono konieczność znajomości i umiejętności odwoływania się do koncepcji Xi¹⁷.

Należy podkreślić w tym kontekście, że po roku 2018 w oficjalnej retoryce pojawiło się ponadto szeroko propagowane określenie „nowa era socjalizmu”, interpretowane jako okres rządów Xi Jinpinga, w czasie którego Chiny wkroczyły na drogę dynamicznego rozwoju gospodarczo-technologicznego i stały się światowym liderem w wielu dziedzinach. W tym samym okresie nasilano także narzucanie prymatu „myśli Xi” w różnych sferach życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego. Jednocześnie w partyjnej narracji obecnej w przestrzeni publicznej zaczęto wyraźnie pomijać osiągnięcia rozwojowe Chin z czasów rządów poprzednich przywódców, a także same postaci tych liderów i ich ideowy wkład w doktrynę partii. Tworzyło to nieodparte wrażenie, iż w całym okresie „reform i otwarcia” liczy się wyłącznie „nowa era” Xi Jinpinga, jego osiągnięcia, przywództwo oraz myśl. Taka narracja wpisywała się w odchodzenie przez Xi w wymiarze politycznym od modelu i reguł sprawowania władzy funkcjonujących przed rokiem 2012.

Opisywane działania związane z konsolidacją i centralizacją władzy dokonywanymi przez Xi Jinpinga, zwłaszcza zaś instytucjonalna rekonfiguracja kompetencji organów partyjno-państwowych z roku 2018, sprawiły, iż w okresie drugiej kadencji Xi na stanowisku szefa partii system „kolektywnego kierownictwa” w praktyce przestał działać. Władza i uprawnienia zgromadzone w ręku centralnych instancji KPCh kierowanych

¹⁷ Osiągnięciu tego celu służyły różnego rodzaju kampanie ideologiczne przeprowadzane w mediach, zakładach pracy i przez same organizacje partyjne. Przygotowano także ogromną ilość materiałów szkoleniowych (publikacje dotyczące „myśli Xi”, treści w wersji elektronicznej oraz internetowej, np. słynny serwis „Xue Xi qiang guo”). Dla szkół opracowano specjalny podręcznik prezentujący odniesienie „myśli Xi” do kwestii historii Chin, znaczenia cywilizacji chińskiej, roli narodu chińskiego w dziejach świata itp.

osobiście przez Xi Jinpinga były na tyle duże, że Stały Komitet Politbiura (niegdyś rdzeń systemu „kolektywnego kierownictwa”) okazał się ciałem w dużym stopniu zmarginalizowanym. Wspomniana rekonfiguracja instytucjonalna doprowadziła także do znacznego zmniejszenia roli Rady Państwowej (rządu) w zakresie implementacji reform i decyzyjności w sprawach związanych z realizacją wielu zadań, programów, strategii¹⁸. Centralne organy KPCh za pomocą podległego aparatu bezpieczeństwa i szerzej rozumianego nadzoru oraz wykorzystując wspomniane wcześniej instrumenty prawne rozbudowywane po 2012 r., objęły ponadto ścisłą kontrolą wiele obszarów życia społecznego i kulturalnego, sferę mediów, komunikacji elektronicznej, a także działalność wszelkich podmiotów, nominalnie nie będących zależnymi od partii. Wszystkie wymienione elementy wskazywały na to, iż następuje systemowy demontaż modelu rządzenia państwem, jaki budowano w ChRL od lat osiemdziesiątych, a który miał tworzyć równowagę między utrzymywaniem kierowniczej roli partii a tworzeniem niezbędnej przestrzeni dla swobodnego rozwoju we wszystkich dziedzinach.

W okresie drugiej kadencji Xi Jinpinga zintensyfikowano również kampanię antykorupcyjną, przy czym działania karno-dyscyplinarne były precyzyjnie wymierzone w dużą grupę wpływowych osób, powiązanych ściśle z frakcjami dwu poprzednich przywódców. Osoby te zajmowały ważne stanowiska w partii, aparacie państwowym, resortach bezpieczeństwa, armii oraz w państwowych przedsiębiorstwach¹⁹. Opisywane działania okazały się na tyle skuteczne, że podczas XX zjazdu KPCh w październiku 2022 r. KC przy zaledwie jednym głosie przeciwnym wybrał Xi Jinpinga na stanowisko szefa partii na trzecią kadencję, a ponadto w kierowniczych organach partii (Komitet Centralny, Biuro Polityczne i Stały Komitet Politbiura) znaleźli się niemal wyłącznie protegowani Xi Jinpinga. Co więcej, w skład tych gremiów nie weszli żadni liczący się przedstawiciele frakcji Jiang Zemina (wyjąwszy Wang Huninga) i Hu Jintao. Zaskakujące decyzje personalne odnosiły się do stronników Hu Jintao. Hu Chunhua, typowany od dawna na przyszłego premiera, utracił miejsce w Biurze Politycznym, utrzymując jedynie członkostwo w KC, natomiast dotychczasowy premier, Li Keqiang, w ogóle nie znalazł się w kierownictwie KPCh XX kadencji (podobnie jak wicepremier Wang

¹⁸ Po rozpoczęciu programu „reform i otwarcia” wprowadzono zasadę, według której partia wyznacza kluczowe zadania i strategie w najważniejszych obszarach, a rząd je wprowadza w życie, mając jednak określony zakres decyzyjności w procesie wykonawczym. Posunięcie to wynikało z konieczności optymalizacji procesu zarządzania państwem po epoce Mao Zedonga, gdy nie istniał rozdział między partią a rządem i kierowanie państwem było wysoce nieefektywne oraz często prowadziło do poważnych błędów lub wręcz katastrof. Obecnie obserwowane tendencje wydają się świadczyć o tym, iż następuje powrót do modelu, w którym — jak niegdyś — partia decyduje o wszystkim, także o sprawach na poziomie wykonawczym.

¹⁹ Więcej na temat kształtowania się w ChRL modelu rządów opartego na osobie Xi Jinpinga jako jedyne i niekwestionowanego decydenta zob. Chun 2023.

Yang)²⁰. Tym samym nastąpił faktyczny koniec systemu „kolektywnego kierownictwa”, którego ideą było decydowanie o najważniejszych sprawach wspólnie przez przedstawicieli głównych stronnictw w KPCh.

Znamienne w tym kontekście jest także wyprowadzenie Hu Jintao z sali obrad XX zjazdu na chwilę przed tym, gdy miano zatwierdzić skład nowych władz partyjnych. Nawet jeśli owo zdarzenie nie było związane — jak spekulowano — z konfliktem wokół kwestii podziału stanowisk i wpływów, to w wymowny sposób podkreśliło ono wspomniane całkowite odsunięcie ludzi Hu od realnej władzy i jednocześnie uzyskanie dominującej pozycji przez Xi Jinpinga oraz jego ugrupowanie²¹.

Skład wyłonionego na XX zjeździe Stałego Komitetu Politbiura bezspornie potwierdził dominację Xi Jinpinga. Poza Wang Huningiem znaleźli się w nim wyłącznie bliscy protegowani Xi, przy czym można zauważyć, iż w składzie tego ciała Xi zachował liczebną przewagę starszych, doświadczonych polityków (Wang Huning, Cai Qi, Zhao Leji, Li Xi) nad nowo awansowanymi działaczami młodszego pokolenia (Ding Xuexiang, Li Qiang). Wydaje się to świadczyć, iż kolejne pięć lat będzie jednoznacznie okresem rządów pokolenia sprawującego władzę od 2012 roku, natomiast niedawno awansowani młodszy liderzy na faktyczne przejęcie steru władzy będą musieli jeszcze poczekać. Dotyczy to zwłaszcza Ding Xuexianga, który jako najmłodszy polityk w Stałym Komitecie może być uznany za przyszłego następcę Xi Jinpinga na stanowisku szefa KPCh²².

²⁰ Po raz pierwszy członek najwyższego kierownictwa KPCh, odchodząc w kierunku politycznej emerytury zniknął zupełnie ze sceny politycznej i nie został przesunięty na inne, mniej eksponowane stanowisko, dzięki któremu odejście z pierwszozigowej polityki miałyby charakter honorowy. W tym kontekście przypadek Li i Wanga można uznać wręcz za czystkę polityczną.

²¹ Wyprowadzenie Hu miało miejsce tuż przed „głosowaniem” mającym zatwierdzić wcześniej ustalony na niejawnym posiedzeniu skład nowych gremiów kierowniczych partii. Kluczowy wydaje się moment tuż przed wyprowadzeniem Hu, gdy ten próbował przeczytać zawartość teczek leżącej przed nim, a zarówno Xi, jak i siedzący z drugiej strony Li Zhanshu nie pozwolili mu tego zrobić. To samo powtórzyło się przy próbie wyprowadzenia Hu przez ochroniarza — Hu starał się wyrwać teczkę i przeczytać zawartość, ale po raz kolejny teczka ta została mu odbierana. W komentarzach do tego zdarzenia pojawiały się tezy, wedle których Hu podano przed głosowaniem, jakie miało się odbyć na sali, inną listę członków nowego KC niż ta, jaka faktycznie miała być poddana głosowaniu (a na której nie było Li Keqiang i Wang Yang). Hu zapewne zorientował się w sytuacji i chciał przeczytać „właściwą” wersję, na co mu nie pozwolono. Po dwóch próbach przeczytania teczek przez Hu Xi Jinping wezwał ochroniarza, który siłą wyprowadził Hu Jintao z sali obrad.

²² W tym kontekście należy zauważyć, że blisko rok po XX zjeździe Ding (pełniący jednocześnie funkcję pierwszego wicepremiera) nie został członkiem Komisji ds. Wszechstronnego Pogłębiania Reform — kluczowego obecnie organu w decydowaniu o większości spraw kraju. W poprzednich kadencjach KC pierwszy wicepremier zawsze był członkiem tego ciała i jednym z wiceprzewodniczących. Obecnie wiceprzewodniczącymi Komisji są, będący już w wieku „emerytalnym”, Wang Huning i Cai Qi. Może to oznaczać, iż kwestia przygotowania przez Xi Jinpinga swego następcy jest jeszcze bardzo odległa w czasie i że realna władza wciąż spoczywa w ręku starych, doświadczonych liderów.

W zakresie spraw kadrowo-personalnych należy również zaznaczyć, że podczas XX zjazdu do kierowniczych organów KPCh weszła większa liczba działaczy partyjnych urodzonych w latach 60. XX wieku, którzy będą stanowić tzw. szóste pokolenie przywódców ChRL (Xi Jinping i jego stronnicy, w większości urodzeni w latach 50., są określaniani mianem piątego pokolenia liderów). Osoby te wchodziły w dorosłe życie i zdobywały wykształcenie już w okresie „reform i otwarcia”; po XIX zjeździe KPCh zaczęły zajmować eksponowane stanowiska w resortach centralnych oraz we władzach prowincji, a obecnie awansowały bądź do Biura Politycznego, bądź do Komitetu Centralnego²³.

Elementem zasługującym na szczególną uwagę jest pojawienie się w składzie Politbiura Chen Wenqinga — do XX zjazdu pełniącego funkcję ministra bezpieczeństwa państwowego (wywiad) oraz wybranie w skład siedmioosobowego Sekretariatu KC zarówno Chen Wenqinga, jak i Wang Xiaohonga — ministra bezpieczeństwa publicznego. Oznacza to poważny, wręcz bezprecedensowy wzrost znaczenia bezpieczeństwa w polityce partii, a zwłaszcza w jej strukturach kierowniczych. Sekretariat KC organizuje pracę kierowniczych gremiów KPCh, przepływ dokumentów itd., dlatego też obecność Chen i Wanga w tym organie może oznaczać dążenie Xi do absolutnej kontroli nad działaniami wszystkich centralnych organów KPCh. W czasie zjazdu Chen Wenqing został ponadto mianowany szefem Komisji polityczno-prawnej KC, co w praktyce daje mu niezwykle dużą władzę nad całokształtem aparatu bezpieczeństwa i wymiaru sprawiedliwości. Dodatkowo umieszczenie go w Politbiurze i w Sekretariacie KC może oznaczać, że w kolejnych latach szeroko rozumiane bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, ale też kontrola samej partii nabiorą wyjątkowo dużego znaczenia. Opisywane przesunięcia personalne osób związanych z bezpieczeństwem wydają się współbrzmieć z często powtarzaną przez Xi Jinpinga w ostatnich latach kwestią zapewniania „bezpieczeństwa

²³ Z ważniejszych osób „pokolenia lat 60.,” które awansowały, należy wymienić: Li Qianga (wcześniej szef partii w Szanghaju, awans do Stałego Komitetu Politbiura i na stanowisko premiera), Li Xi (wcześniej szef partii w prowincji Guangdong, awans do Stałego Komitetu Politbiura i na stanowisko szefa Komisji Dyscyplinarnej KC), Ma Xingrui (szef partii w prowincji Xinjiang, awans do Politbiura), Yin Li (wcześniej szef partii w prowincji Fujian, awans do Politbiura i na stanowisko szefa partii w Pekinie), Liu Guozhong (szef partii w prowincji Shaanxi, skąd pochodzi Xi Jinping, awans do Politbiura), Li Shulei (wiceszef Centralnej Szkoły Partyjnej, awans do Politbiura), Yuan Jiajun (wcześniej szef partii w prowincji Zhejiang, awans do Politbiura i na stanowisko szefa partii w Chongqing), Chen Jining (wcześniej mer Pekinu, awans do Politbiura i na stanowisko szefa partii w Szanghaju), Li Ganjie (wcześniej szef partii w prowincji Shandong, awans do Politbiura i na stanowisko szefa Wydziału Organizacyjnego KC). W przypadku awansów do KC ciekawym przykładem jest He Junke, szef Ligi Młodzieży Komunistycznej, który ze względu na wiek (ur. 1969) może zaliczać się już do grona kolejnego, siódmego pokolenia przywódców. Duża część przedstawicieli „pokolenia lat 60.,” którzy awansowali na XX zjeździe, ma wykształcenie techniczne, zwłaszcza w zakresie przemysłu lotniczego, kosmicznego i zaawansowanych technologii, co wydaje się harmonizować z wdrażaną od kilku lat przez Xi Jinpinga strategią rozwoju gospodarki, opartą w znaczącym zakresie na branżach i technologiach przyszłości.

politycznego”. Choć pojęcie to nie zostało oficjalnie doprecyzowane, można się domyślać, że odnosi się ono zarówno do stabilności władzy KPCh, jak i do przeciwdziałania pojawieniu się w obrębie partii sił mogących na nią działać destrukcyjnie (lub kwestionować władzę Xi Jinpinga).

Pod względem ideologicznym XX zjazd KPCh miał jednoznacznie inny charakter niż poprzednie kongresy partii. W oficjalnej retoryce, jaka wypełniła przestrzeń medialną już od pierwszego dnia zjazdu, przewodnim motywem, przekazywanym z naciskiem i powtarzanim w każdej relacji z kongresu, było to, że od 2012 r. Chiny weszły nie tylko w zupełnie nowy etap swojego rozwoju, ale wręcz nowy etap w całych dziejach Chin Ludowych, który ma doprowadzić kraj do ostatecznego celu, jakim jest „wielkie odrodzenie narodowe” (sztandarowe hasło Xi Jinpinga, propagowane od 2012 r.) oraz do stworzenia „społeczeństwa pełnego dobrobytu”, czyli osiągnięcia poziomu zamożności porównywalnego z krajami wysoko rozwiniętymi.

We wszystkich oficjalnych komentarzach medialnych z niebywałą częstotliwością i naciskiem podkreślano, że okres od roku 2012 to „wyjątkowa, niezwykła dekada” „niezwykle 10 lat”, które wprawdzie były pełne wyzwań i ciężkiej pracy, ale zapoczątkowały zupełnie nową rzeczywistość w życiu państwa i społeczeństwa, zarówno pod względem wzrostu dobrobytu i ogólnego poziomu rozwoju, jak i znaczącego podniesienia pozycji Chin w świecie. Równoległe do tej narracji mocno wskazywano, iż osiągnięcia owego „nowego okresu” dokonały się pod światłym przewodnictwem Xi Jinpinga, który obecnie (tj. począwszy od XX zjazdu) wprowadza Chiny na drogę prowadzącą wprost do pełnej, całościowej modernizacji państwa i osiągnięcia ostatecznego celu „odrodzenia narodowego”, czyli stworzenia historycznej wielkości Chin.

Charakterystyczne jest to, iż w tej narracji, a także w dokumentach i retoryce samego zjazdu, zupełnie nieobecny był cały okres reform oraz przemian sprzed 2012 r. W dotychczasowej historii partii okresu reform każdy kolejny przywódca partii po dojściu do władzy w należyty sposób potwierdzał osiągnięcia dekady swego poprzednika, a dorobek ideologiczny tegoż poprzednika i wkład w rozwój doktryny partyjnej był wprowadzany do statutu KPCh jako integralna część tzw. ideologii wiodącej. Tak było w przypadku Deng Xiaopinga i jego teorii reform, następnie Jiang Zemina i jego „teorii trzech reprezentacji” oraz Hu Jintao i jego „teorii naukowego rozwoju”. Natomiast obecnie oficjalna narracja całkowicie pomija (a nawet przekreśla) całe poprzednie cztery dekady reform, nie tylko jeśli chodzi o pokazanie łączności i ciągłości działań obecnego kierownictwa partii z dorobkiem poprzedników, ale wręcz zdaje się negować osiągnięcia programu reform sprzed roku 2012²⁴.

²⁴ W mediach centralnych w czasie trwania zjazdu zamieszczano relacje mające charakter wywiadów z przedstawicielami „ludu”, w których obywatele wychwalali to, jak znacząco polepszył się ich

Opisywany ideologiczny wydzźwięk XX zjazdu wydaje się harmonizować z demonstacją systemu „kolektywnego kierownictwa” w wymiarze personalno-instytucjonalnym i wręcz podkreślać kierunek, w jakim zmierza zarówno sam system władzy, jak i rzeczywistość polityczna w ChRL. Pomijanie dorobku poprzednich przywódców oraz osiągnięć rozwojowych Chin z okresu ich rządów, wraz ze wspomnianą narracją dotyczącą „nowej ery”, zawiera czytelne przesłanie kierowane do kadr partyjnych, wskazujące, iż zmiany następujące od roku 2012 mają charakter systemowy i tworzą zupełnie nowe realia polityczne, które każdy musi zrozumieć i się im podporządkować.

W tym kontekście należy zauważyć, że podczas XX zjazdu oficjalnie przyjęto zasadę, którą po kongresie uczyniono najważniejszym aksjomatem dla wszystkich członków KPCh. Zasada ta nazwana „Dwoma ustanowieniami i dwoma obronami” (chiń. *liangge queli, liangge weihu* 两个确立, 两个维护), jasno określa, iż:

KPCh ustanawia towarzysza Xi Jinpinga centralną postacią całej partii i jej kierownictwa oraz ustanawia przewodnią rolę myśli Xi Jinpinga dotyczącą socjalizmu z chińską charakterystyką w nowej erze; KPCh z całą stanowczością będzie bronić zcentralizowanego i zunifikowanego kierownictwa partii oraz centralnej pozycji sekretarza generalnego²⁵.

Interpretując tę zasadę wprost, staje się jasne, iż w systemie władzy nie liczy się nikt poza Xi Jinpingiem, a jego „myśl” stała się jedyną obowiązującą doktryną partii. Oznacza to również, że wszelkie próby zakwestionowania decyzji lub działań Xi bądź jego politycznej linii będą równoznaczne z wystąpieniem przeciwko całej partii, co w zasadniczy sposób ograniczy możliwość formowania się w KPCh alternatywnych

poziom życia po 2012 r., przy czym niektóre relacje miały charakter wybitnie propagandowy i niejako kwestionujący dorobek reform przed dojściem Xi do władzy (np. państwowa telewizja CCTV pokazała wywiad z mieszkańcem Szanghaju, który zawsze mieszkał w lokalu o bardzo niskim standardzie, a po 2012 r. otrzymał nowoczesne mieszkanie i dzięki temu jego życie nabrało zupełnie innego wymiaru).

²⁵ Tekst „Rezolucji” zob.: https://www.gov.cn/xinwen/2021-11/16/content_5651269.htm [dostęp: 22.08.2023]. Zasada ta wprowadza nowe określenie definiujące wprost analizowaną transycję od systemu kolektywnego kierownictwa do przywództwa jednoosobowego — „zcentralizowane, zjednoczone kierownictwo” (chiń. *jizhong tongyi lingdao* 集中统一领导), które ewidentnie zastępuje obowiązujące wcześniej określenie „kolektywnego kierownictwa” (chiń. *jiti lingdao* 集体领导). W rzeczywistości zasadę tę zaproponowano już podczas VI plenum KC, w listopadzie 2021 r., w związku z uchwaloną wtedy „Rezolucją KC KPCh na temat najważniejszych osiągnięć i historycznych doświadczeń partii ostatnich stu lat” (chiń. *Zhonggong zhongyang guanyu dangde bai nian fendou zhongda chengjiu he lishi jingyan jueyi* 中共中央关于党的百年奋斗重大成就和历史经验决议), która eksponowała dziejową wyjątkowość przywództwa Xi i dokonania „nowej ery”. Od 2022 r. oficjalna retoryka zaczęła określać „Dwa ustanowienia” jako najważniejsze osiągnięcie w rozwoju teorii politycznej partii od XVIII zjazdu (czyli przejścia władzy przez Xi Jinpinga).

poglądów, koncepcji i głosów, a przede wszystkim możliwość wewnętrznej dyskusji dotyczącej wszystkich ważnych spraw kraju i jego przyszłości²⁶.

Ostatnim – jak dotąd – elementem kontynuacji i pogłębiania procesu tworzenia nowego, wysoce zcentralizowanego modelu sprawowania władzy były instytucjonalne zmiany wprowadzone mocą ogłoszonego podczas II plenum KC w dniu 21 marca 2023 r. „Planu pogłębiania reformy organów partyjnych i państwowych” (chiń. *shenhua dang he guojia jigou gaige* 深化党和国家机构改革方案 (dalej cyt. „Plan”). Istotą tych zmian było scalenie wielu organów administracji rządowej z centralnymi instancjami partyjnymi w ten sposób, iż nastąpiło przejście określonych kompetencji przez organy partyjne, a instancje rządowe bądź uległy likwidacji, bądź zostały znacząco osłabione (zob. *Shenhua* 2018). Z ważniejszych transformacji instytucjonalnych wprowadzonych w ramach reformy należy wymienić:

– Połączenie kompetencji Komisji Dyscyplinarnej KC i Państwowej Komisji Kontroli. Komisja Kontroli utworzona w 2015 r. była prezentowana jako organ państwowy mający na celu prowadzenie szeroko pojętego nadzoru, audytu i kontroli prawidłowości działania oraz przestrzegania prawa w aparacie państwowym (jej powstanie było ściśle związane z prowadzoną wówczas kampanią antykorupcyjną i głoszonymi przez Xi Jinpinga hasłami oczyszczenia aparatu państwowego z rozmaitych patologii). Jej funkcjonalne połączenie z Komisją Dyscyplinarną KC wydaje się oznaczać zarówno dalsze „wchłanianie” państwa przez partię, jak i brak znaczących rezultatów jej działania jako organu tylko państwowego (co jednocześnie wskazuje na swego rodzaju paradoks ustrojowy – państwo bez partii nie jest w stanie należycie działać i wypełniać swych funkcji – dlatego że nie ma ku temu odpowiednich kompetencji, gdyż od roku 2012 są one we wszystkich obszarach systematycznie przejmowane przez centralne organy partii).

– Funkcjonalne połączenie Centralnej Szkoły Partyjnej KC i Państwowej Szkoły Administracji Publicznej (odpowiednik polskiej KSAP). Według oficjalnej wykładni celem tego działania jest wzmocnienie systemu kształcenia kadr partyjno-państwowych oraz „umocnienie filaru kształcenia w duchu teorii marksizmu oraz myśli Xi Jinpinga o socjalizmie z chińską charakterystyką w nowej erze”, co nie tylko podkreśla wspomniany proces wchłaniania państwa przez partię (w tym przypadku w sferze przygotowania i selekcji do służby cywilnej), lecz także wydaje się świadczyć o dążeniu do pełnej indoktrynacji kadr i narzucenia prymatu doktrynalnych zasad stworzonych przez Xi. W tym kontekście charakterystyczne jest również to, że w ramach reformy nastąpiło

²⁶ Należy podkreślić, iż od XX zjazdu w mediach i w całej oficjalnej retoryce pojawiają się nieustannie niezwykle liczne i silnie akcentowane apele oraz naciski podkreślające kluczowe znaczenie pełnej i konsekwentnej implementacji zasady „dwa ustanowienia i dwa obrony”. Więcej na temat omówionych powyżej kwestii związanych z XX zjazdem zob. Bush i in. 2022 oraz Parton 2022.

formalne wchłonięcie Państwowej Administracji Służby Cywilnej przez Departament Organizacyjny KC, co jest jednoznacznym dowodem na to, że dobór kadr do stanowisk w całej administracji rządowej przechodzi całkowicie w ręce partii.

– Dotychczas istniejące w Komitecie Centralnym Grupy Kierownicze ds. Całościowego Pogłębiania Reform, ds. Cyberbezpieczeństwa, ds. Finansów i Gospodarki oraz Spraw Zagranicznych zostały podniesione do rangi Komisji KC (chiń. *weiyuanhui* 委员会). O ile Grupy Kierownicze KC są zespołami roboczymi wypracowującymi zadania i politykę w danej dziedzinie, które potem są wdrażane w życie przez aparat rządowy, o tyle Komisje KC mają *de facto* rangę ponadministerialną, co oznacza, że owe cztery obszary znacząco podniesiono w hierarchii ważności spraw i jednocześnie poddano bezpośredniej kontroli Xi Jinpinga (który przewodził pracom wymienionych Grup Kierujących, obecnie Komisji).

– Rozszerzono znacząco kompetencje Komisji Polityczno-prawnej KC, sprawującej z ramienia partii nadzór nad aparatem wymiaru sprawiedliwości oraz aparatem bezpieczeństwa. W wyniku reformy Komisja otrzymała zadania związane z — jak to określono w „Planie” — „reagowanie na incydenty masowe” (tj. protestami społecznymi) „analizą przyczyn incydentów masowych oraz wypracowywaniem metod przeciwdziałania im”, „analizą czynników i głównych tendencji w zakresie stabilizacji społecznej”, „zapobieganiem i łagodzeniem ryzyka związanego ze sprzecznościami w społeczeństwie”. W praktyce oznaczać to będzie dalsze wzmocnienie i rozszerzenie kontroli społecznej z poziomu kierowniczych instancji KPCh²⁷.

– Wzmocniono kompetencje Wydziału Zjednoczonego Frontu KC (organ zajmujący się inwigilacją środowisk pozapartyjnych — inteligencji, ludzi kultury, diaspory chińskiej). Reforma przeniosła do Wydziału kompetencje w zakresie spraw mniejszości etnicznych oraz religii / wyznań²⁸.

²⁷ Komisji Polityczno-prawnej przekazano ponadto kompetencje w zakresie całościowego zarządzania kwestią zagrożeń ze strony sekt, przy czym chińskie oficjalne określenie na sektę — *xie jiao* 邪教 (nauki / doktryny zła) może się odnosić nie tylko do organizacji mających charakter religijny, ale także każdej innej organizacji czy wspólnoty wyznającej wartości czy poglądy niezgodne z linią partii.

²⁸ W przypadku kwestii religii zwraca uwagę oficjalna wykładnia zawarta w „Planie”: „jednolite kierownictwo Wydziału Zjednoczonego Frontu w pracy wyznaniowej ma na celu podążanie w kierunku sinizacji religii funkcjonujących w Chinach oraz aktywne przystosowywanie religii do społeczeństwa socjalistycznego”. Wydaje się ona sygnalizować nie tylko zamiar dalszego, politycznego podporządkowania religii wobec partii, lecz także eliminację wszelkich pierwiastków obcych, które mogą być potencjalnie niebezpieczne ideologicznie (stąd wskazanie na potrzebę sinizacji religii, tj. tych wyznań, jakie nie są rdzennie chińskie). W związku z opisywanym wzmocnieniem kompetencji Wydziału Zjednoczonego Frontu nastąpiła likwidacja Państwowego Biura ds. Religii.

– Do Wydziału Propagandy KC przeniesiono przysługujące do tej pory różnym organom rządowym kompetencje w zakresie nadzoru nad radiem, telewizją, filmem i publikacjami²⁹.

Analogiczne przesunięcia kompetencji od instancji rządowych do organów partyjnych dokonały się na mocy postanowień II plenum także w wielu innych kwestiach obejmujących różne sfery i obszary³⁰.

Należy w tym miejscu odnotować, iż zarówno w „Planie”, jak i w szerszej retoryce oficjalnej związanej z reformą wyraźnie i konsekwentnie podkreślano znaczenie „całkowitego, absolutnego przywództwa partii” w zakresie spraw, jakich reforma danego obszaru dotyczy, a także stwierdzano wprost, iż kompetencje organów rządowych przechodzą w ręce instancji partyjnych. Jest to istotne dlatego, iż w całym wcześniejszym okresie po roku 1978 bądź rozdzielano kompetencje organów rządowych i partyjnych, bądź — gdy zwiększano rolę partii (jak po roku 2012) — starano się utrzymać pozory i fasadę systemu państwowego (konstytucyjnego), w taki sposób, aby dominacja partii nad państwem i instytucjami rządowymi nie była artykułowana wprost lub zbyt wyraźnie. W tym przypadku w zasadzie otwarcie mówi się o przejmowaniu przez partię od państwa pełnej kontroli nad licznymi kluczowymi obszarami. Można to zatem odczytać jako realizowany w praktyce demontaż fundamentów systemu ustrojowego zdefiniowanego w Konstytucji ChRL³¹. Z punktu widzenia stabilności funkcjonowania systemu władzy i skuteczności zarządzania państwem proces zapoczątkowany decyzjami II plenum będzie miał najprawdopodobniej poważniejsze konsekwencje niż odchodzenie od modelu „kolektywnego kierownictwa”, które w minionych latach w największym stopniu skupiało uwagę obserwatorów.

²⁹ W tym miejscu warto zacytować fragment oficjalnej wykładni zawartej w „Planie”: „po reformie Wydział Propagandy KC będzie odgrywał szczególnie ważną rolę, jeśli chodzi o propagandowo-ideologiczną funkcję kinematografii, kultury oraz przemysłu rozrywkowego, będzie organizował, nadzorował i kontrolował produkcję, dystrybucję, dopuszczanie do obiegu i kontrolę treści filmów oraz zawiadywał organizacją ważnych wydarzeń w branży filmowej, a także sprawami związanymi z eksportem i importem filmów”.

³⁰ Ciekawym przykładem może być chociażby przekazanie w ręce Komisji ds. Cyberbezpieczeństwa KC uprawnień w zakresie kontroli i nadzoru nad Internetem, które wcześniej leżały w gestii Ministerstwa Przemysłu i Informatyzacji. Chodzi tu m.in. o wydawanie licencji dostawcom usług sieciowych oraz o nadzór nad przestrzeganiem przez podmioty (np. media elektroniczne, serwisy, platformy itp.) przepisów prawa regulujących korzystanie z Internetu.

³¹ Według Konstytucji ChRL najwyższym organem władzy w Chinach jest parlament (OZPL), który powołuje rząd (Radę Państwową) oraz inne centralne organy państwa. KPCh jest w ustawie zasadniczej zdefiniowana jako siła przewodząca narodowi chińskiemu i wspólnocie politycznej w wytyczaniu drogi do realizacji długofalowych celów rozwojowych oraz kierunku, w jakim Chiny mają podążać w perspektywie historycznej. Konstytucja nie przypisuje jednak partii funkcji organu władzy. Dlatego kierunek zmian instytucjonalnych, jaki zapoczątkowało II plenum, *de facto* neguje nie tylko konstytucyjną definicję ról w systemie władzy, lecz także samego ducha Konstytucji ChRL.

Przede wszystkim będzie on się wiązał ze znaczącym osłabieniem władzy państwowej i aparatu wykonawczego. Zjawisko to było już zauważalne po 2018 r. w postępującej marginalizacji ówczesnego premiera Li Keqiang, jeśli chodzi o jego głos w sprawach bieżącego zarządzania krajem i działań w kluczowych kwestiach³². W najbliższych latach można spodziewać się analogicznego umniejszenia roli premiera Li Qiang i podległej mu administracji rządowej. Li Qiang jako nowo powołany premier już w punkcie wyjścia, wskutek opisywanej reformy, będzie szefem rządu o znacząco okrojonych kompetencjach, zarówno jego własnych, jak i aparatu instytucjonalnego, który podlega rządowi.

Równie istotne znaczenie będzie miała obserwowana już w ostatnich latach niska skuteczność zarządzania państwem przez znacznie wzmocnione centralne organy KPCh (Komisje KC i Grupy Kierownicze KC). W kontekście zmian wprowadzonych decyzją II plenum można się spodziewać także dalszego spowolnienia czy wręcz stagnacji we wdrażaniu niezbędnych reform i kontynuacji modernizacji kraju (jak pokazał przykład Grupy Kierowniczej ds. Całościowego Pogłębiania Reform, centralne ograny partii, po zwiększeniu ich kompetencji, nie są w stanie w należyтым zakresie i tempie procedować spraw i podejmować decyzji)³³.

Instytucjonalna rekonfiguracja systemu władzy i daleko idące wzmocnienie centralnych organów KPCh dokonane przez Xi Jinpinga w związku z przyjętą przez XX zjazd linią polityczną niesie ze sobą jeszcze jedno poważne wyzwanie dla poprawnego funkcjonowania systemu władzy w ChRL w kolejnych latach. Pozostanie przez Xi Jinpinga na stanowisku szefa partii na trzecią kadencję i brak oznak przygotowywania przez niego swego następcy w naturalny sposób rodzi pytanie o następstwa sytuacji, w której Xi przestałby być zdolny do sprawowania władzy przez dłuższy czas, np. wskutek choroby,

³² Dało się wówczas zaobserwować rozdzźwięk w wypowiedziach Li Keqiang, akcentującego potrzebę podjęcia wielu niezbędnych działań związanych z gospodarką i wskazującego na określone zagrożenia i wyzwania w tym zakresie, a retoryką Xi Jinpinga i aparatu partyjnego, w której podkreślano niemal wyłącznie kwestie ideologii, umacniania przywództwa KPCh oraz szeroko rozumianego bezpieczeństwa wewnętrznego.

³³ W komentarzach wyrażanych po II plenum w niezależnych mediach chińskojęzycznych, takich jak serwisy aboluowang.com czy epochtimes.com, eksperci tajwańscy: Song Guocheng i Wang Xixian z ChengChi University wysuwali tezę, według której centralizacja władzy w ręku głównych instancji partyjnych (którym w większości bezpośrednio przewodniczy Xi) wynika z obaw Xi Jinpinga co do możliwości całkowitej utraty kontroli nad sytuacją w kraju, zwłaszcza w sytuacji, w której jego posunięcia ostatnich lat w polityce wewnętrznej i zagranicznej przyniosły wiele błędów i porażek (strategia „zero Covid”, poważny spadek tempa wzrostu gospodarczego, odpływ kapitału i inwestycji zagranicznych, załamanie w branży nieruchomości, sankcje nałożone na Chiny w zakresie dostępu do zaawansowanych technologii oraz znaczące pogorszenie się wizerunku Chin nie tylko w państwach zachodnich, lecz także w wielu krajach rozwijających się). Niemalże znaczenie ma także narastanie w partii niezadowolona z polityki prowadzonej przez Xi. W tej sytuacji maksymalna kontrola wszystkich najważniejszych obszarów w państwie jest z perspektywy Xi Jinpinga rozwiązaniem najbardziej bezpiecznym.

co w jego wieku powinno być brane pod uwagę. Zważywszy na zakres spraw, o jakich Xi bezpośrednio decyduje poprzez kierowane przez niego organy KC (oraz inne kluczowe instancje, takie jak Komisja Bezpieczeństwa Państwowego), sytuacja taka oznaczałaby najprawdopodobniej poważny paraliż w zarządzaniu państwem. Wiceprzewodniczący poszczególnych komisji czy Grup Kierowniczych krótkookresowo przejęliby obowiązki Xi, jednak wciąż brakowałoby całościowej koordynacji i nadzoru, jakie w obecnie funkcjonującym modelu władzy może sprawować tylko szef partii.

Należy także zauważyć, iż w przypadku poprzednich tranzycji władzy osoba następcy na kilka lat przed objęciem funkcji szefa KPCh otrzymywała stanowisko wiceprzewodniczącego Komisji Wojskowej KC, aby przygotować się do sprawowania z ramienia partii kontroli nad armią. Obecnie w Komisji nie tylko nie ma przyszłego następcy, lecz także cywilnego wiceprzewodniczącego (wiceprzewodniczącymi są generałowie Zhang Youxia i He Weidong). Oznacza to, że w przypadku dłuższej nieobecności lub niedyspozycji Xi Jinpinga armia pozostałaby bez zewnętrznej, cywilnej kontroli.

Pozorny bądź niepełny awans młodszych działaczy partyjnych (tj. „pokolenia lat 60.”), jaki daje się zaobserwować po XX zjeździe, może mieć negatywne skutki w dwu wymiarach. Po pierwsze, będzie oznaczał niedopuszczenie do podejmowania istotnych dla kraju decyzji przez pierwszą w historii ChRL generację polityków mających profesjonalne wykształcenie oraz doświadczenie zawodowe w dziedzinach i sferach fundamentalnych dla dalszego rozwoju państwa, a także reagowania na wyzwania, które dziś przynosi otoczenie zewnętrzne. W tym kontekście wspomniane pozostawienie przez Xi Jinpinga realnej władzy i wpływów w ręku starszych przywódców można uznać za przejaw stagnacji systemu władzy. Po drugie, opisywany stan rzeczy może w perspektywie kolejnych lat rodzić wśród grupy młodszych liderów frustracje i napięcia wynikające z pozostawania w cieniu „starszych” i na pozycjach nie pozwalających na należyte wykorzystanie własnego potencjału. To z kolei może skutkować pojawieniem się w środowisku wspomnianego pokolenia grup nacisku, które zaczną domagać się od Xi Jinpinga należytego podziału władzy i wpływów, co stanowiłoby czynnik potencjalnie destabilizujący system władzy, gdyby naciski oraz tarcia na tym tle stały się znaczące³⁴.

³⁴ Dnia 3 maja 2023 r. hongkońska gazeta „Ming pao” (medium kojarzone z frakcją Jiang Zemina) opublikowała komentarz pt. Xi Jinping nie pozwala młodym kadrom, aby stały się „faworytami” (*Xi Jinping burang nianqing ganbu zuo 'chu jun'* 習近平不讓年輕幹部做「儲君」), w którym wprost stwierdzano, iż Xi Jinping blokuje faktyczny awans młodszego pokolenia liderów i nie przygotowuje swego następcy, gdyż obawia się osłabienia swej władzy wskutek powstania zbyt silnych grup wpływu wokół tych polityków. Z tezami zawartymi w artykule zgodzili się mieszkający w Stanach Zjednoczonych niezależni obserwatorzy: Wang Juntao (jeden z aktywistów „ruchu Tiananmen” z 1989 r.) oraz Wu Guoguang (w latach 80. doradca premiera Zhao Ziyanga). W wypowiedziach udzielonych mediom: aboluowang.com oraz rfa.org wskazali oni, iż Xi Jinping dokonuje demontażu mechanizmów awansu kadr, jakie wypracowano w poprzednich dekadach, co może mieć istotne skutki dla stabilności

Wydaje się tym samym, iż odchodzenie od wypracowanych i stosowanych w czasach poprzednich przywódców mechanizmów przygotowywania młodszych kadr do rządzenia państwem (oraz od zasady dzielenia się władzą przez głównego lidera ze swoim zapleczem politycznym), które daje się zaobserwować już od XIX zjazdu KPCh, może okazać się dla Xi Jinpinga poważnym wyzwaniem w okresie jego trzeciej kadencji jako szefa partii. Należy podkreślić, iż w przeciwieństwie do poprzednich przywódców, których stronnicy wywodzili się z tego samego miejsca (sfery), co ich patron (w przypadku Jiang Zemina było to miasto Szanghaj; w przypadku Hu Jintao — Liga Młodzieży Komunistycznej), protegowanych Xi łączą z nim związki różnego rodzaju, co sprawia, iż w jego zapleczu politycznym znacznie łatwiej może dojść do powstania wielu grup interesu o charakterze frakcji, których wpływy i naciski Xi musiałby kontrolować³⁵. W tym kontekście można mówić o swego rodzaju paradoksie systemu władzy w ChRL — dzielenie się przez Jiang Zemina i Hu Jintao władzą i wpływami ze swymi stronnikami wzmocniło ich pozycję, ale z drugiej strony prowadziło do powstawania w aparacie partyjno-państwowym zamkniętych, wpływowych grup interesu, które utrudniały czy wręcz sabotowały właściwe zarządzanie krajem. Z kolei skupianie przez Xi Jinpinga w swym ręku całości władzy daje pozory stabilnych rządów, jednak generuje możliwość napięć personalnych w jego bezpośrednim otoczeniu, co nie jest bez znaczenia w takim modelu władzy, jaki Xi stworzył.

W ostatnich latach daje się ponadto zaobserwować przesłanki, które mogą świadczyć o tym, że w kierownictwie KPCh są obecne obawy zarówno o stabilność samego systemu władzy, jak i o stabilność szerszej rozumianego otoczenia, w jakim ten system funkcjonuje.

systemu władzy w kolejnych latach. Tekst artykułu w *Ming pao* zob.: <https://news.mingpao.com/pns/%E4%B8%AD%E5%9C%8B/article/20230503/s00013/1683047346934/%E4%B8%AD%E5%9C%8B%E8%A9%95%E8%AB%96-%E7%BF%92%E8%BF%91%E5%B9%B3%E4%B8%8D%E8%A-E%93%E5%B9%B4%E8%BC%95%E5%B9%B9%E9%83%A8%E5%81%9A%E3%80%8C%E5%84%B2%E5%90%9B%E3%80%8D-%E6%96%87-%E5%AD%AB%E5%98%89%E6%A5%AD> [24.08.2023].

³⁵ Stronnicy Xi Jinpinga w partii to zarówno osoby pochodzące z różnych regionów Chin, z którymi Xi wcześniej pracował, gdy był lokalnym szefem partii (prowincje Fujian i Zhejiang oraz miasto Szanghaj), osoby wywodzące się z rodzinnej prowincji Xi — Shaanxi, oraz z Centralnej Szkoły Partyjnej, której wicerektorem Xi był przed 2012 r., wojskowi oraz funkcjonariusze aparatu bezpieczeństwa, których Xi awansował po 2012 r. Wskazuje się także na niezwykle wpływowe środowisko rodziny i znajomych żony Xi — Peng Liyuan, mającej szerokie koneksje w establishmencie politycznym, wojskowym i biznesowym. W tym kontekście szczególnie problematyczne może się okazać regionalne pochodzenie poszczególnych osób. W Chinach poczucie lokalnej tożsamości i swego rodzaju lojalność wobec własnego regionu / prowincji są dużo silniejsze niż poczucie lojalności wobec ogółu, państwa, organizacji (partii), co sprawia, że osoby (ugrupowania) o wspólnym lokalnym pochodzeniu łatwo przekształcają się w hermetyczne środowiska działające wyłącznie w interesie własnym lub swego regionu. Biorąc pod uwagę, to, z jak różnych części Chin wywodzą się stronnicy Xi, wykształcenie się wspomnianych grup interesu w jego zapleczu stałoby się istotnym wyzwaniem dla jego władzy.

Po pierwsze, w wypowiedziach Xi Jinpinga na forach wewnątrzpartyjnych oraz w retoryce mediów partyjnych od dłuższego czasu regularnie są powtarzane ostrzeżenia przed możliwością powstania w partii sił, których działalność będzie stanowić bezpośrednie zagrożenie dla KPCh i jej rządów. Na określenie tych sił stosowane są sformułowania, takie jak: „zamknięte kręgi”, „udzielne księstwa” oraz — w stosunku do pojedynczych osób — „polityczni karierowicze”. Co więcej, oficjalna retoryka podaje w tym kontekście konkretne przykłady postaci lub frakcji, jakie niegdyś stały się zagrożeniem dla partii – wymienia się zarówno usuniętych w trakcie kampanii antykorupcyjnej prominentnych polityków, którzy stworzyli wpływowe grupy interesu (m.in. Bo Xilai i Zhou Yongkanga), jak i sięga do przykładów wewnątrzpartyjnego „separatyizmu” z odleglejszej przeszłości (np. do postaci Lin Biao czy Zhang Guotao)³⁶. Opisywanym ostrzeżeniom towarzyszą apele o jedność w partii, o zaangażowanie kadr w realizację zadań, o umacnianie świadomości politycznej oraz o absolutne podporządkowanie się kierownictwu KPCh, „którego rdzeń stanowi towarzysz Xi Jinping”.

Po drugie, w retoryce partyjnej ostatnich lat, w tym również w treściach pochodzących bezpośrednio od Xi Jinpinga, dotyczących szeroko rozumianej polityki wewnętrznej, wyraźne jest położenie nacisku na dwie zasadnicze kwestie: kontrolę i nadzór oraz bezpieczeństwo. Kwestie te już od XIX zjazdu zaczęły w oficjalnej narracji dominować nad niemal wszystkimi innymi istotnymi dla kraju sprawami, zwłaszcza gospodarczymi³⁷. Było to szczególnie dobrze zauważalne w wypowiedziach Xi na plenach KC w minionych 2-3 latach, w sprawozdaniu z prac KPCh przedstawionym przez niego podczas XX zjazdu, a zwłaszcza w ustaleniach i decyzjach podjętych podczas posiedzenia Komisji Bezpieczeństwa Państwowego w maju 2023 r. Na posiedzeniu Komisji Xi stwierdził, iż przed Chinami pojawiają się bezprecedensowe wyzwania i zagrożenia bezpieczeństwa spowodowane zarówno czynnikami wewnętrznymi, jak i zewnętrznymi; dlatego też cały kraj musi przygotować się na stawienie czoła „poważnym turbulencjom i gwałtownym burzom”. W związku z taką oceną sytuacji Xi wezwał do „przyspieszenia w tworzeniu

³⁶ W tym samym okresie w partyjnych periodykach, takich jak: „Szukanie prawdy” (chiń. *Qiu shi* 求是) czy „Czas studiowania” (chiń. *Xuexi shibao* 学习时报) publikowano także artykuły, w których opisywano różne przykłady spisków i prób obalenia władzy, jakich w czasach cesarstwa dokonywały kliki dworskie lub wpływowi wojskowi. Artykuły te zawierały czytelną tezę, zgodnie z którą grupy interesu są najpoważniejszym zagrożeniem dla państwa w ogóle, w tym dla samego systemu władzy.

³⁷ W tym kontekście można było zaobserwować wyraźny rozdźwięk między wypowiedziami premiera Li Keqiang, który nieustannie zwracał uwagę na konieczność rozwiązywania poważnych problemów, z jakimi boryka się chińska gospodarka oraz samo społeczeństwo (wskazując także na politycznie kontrowersyjny aspekt tych problemów, jak w maju 2020 r., gdy stwierdził, że 600 milionów obywateli Chin osiąga miesięczny dochód nie przekraczający tysiąca yuanów) a linią partyjnej retoryki, skupiającej się niemal wyłącznie na kwestiach ideologii, umacniania jedności partii oraz na bezpieczeństwie.

kompleksowego systemu bezpieczeństwa oraz nowej struktury bezpieczeństwa”, jak również do stworzenia „mechanizmów monitorowania ryzyka i zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa”³⁸.

Opisywane elementy wydają się świadczyć o tym, iż tworzenie po roku 2012 nowego modelu sprawowania władzy nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, jeśli chodzi o umocnienie i stabilizację tego systemu w wymiarze wewnątrzpartyjnym (stąd wspomniane ostrzeżenia przed tworzeniem się frakcji i grup interesu oraz nieustannie powtarzane apele o „ochronę kierownictwa partii z Xi Jinpingiem jako jego rdzeniem” oraz o absolutną lojalność wobec tego kierownictwa), a nowa architektura instytucjonalno-decyzyjna – jak można to zrozumieć – nie do końca odpowiada wyzwaniom, jakie obecnie przed Chinami stoją w różnych obszarach (stąd bardzo duży nacisk na kwestię wzmacniania bezpieczeństwa, które jest definiowane tak szeroko i szczegółowo, iż tworzy wrażenie istnienia poważnych zagrożeń dla państwa, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym). Biorąc pod uwagę niską skuteczność w zarządzaniu ze strony centralnych organów KPCh, jaką obserwuje się od roku 2012, pojawienie się faktycznych zagrożeń dla bezpieczeństwa w danej sferze może stać się poważnym wyzwaniem i testem dla systemu władzy w najbliższych latach.

W kontekście utrwalenia się w ostatnich latach opisywanego modelu politycznego wraz z jego mankamentami fundamentalnego znaczenia wydaje się nabierać kwestia braku formalnych mechanizmów sukcesji władzy w KPCh, definiujących zasady wyłaniania osoby szefa partii, jak i maksymalny czas sprawowania tej funkcji. O ile w przypadku

³⁸ Komisja wydała dokument o charakterze wytycznych dotyczących budowy owego systemu monitorowania zagrożeń i nowej struktury bezpieczeństwa. W komentarzu do posiedzenia Komisji pt. Stworzyć solidne gwarancje bezpieczeństwa dla realizacji modernizacji z chińską charakterystyką (*wei tuijin Zhongguoshi xiandaihua tígong jianqiang anquan baozhang* 为推进中国式现代化提供坚强安全保障) z 2 czerwca 2023 r. „Dziennik Ludowy” podkreślił potrzebę całkowitej redefinicji myślenia o bezpieczeństwie państwa i jego zagrożeniach oraz stwierdził, iż najbliższe pięć lat będzie okresem, w którym pojawi się szczególnie dużo „turbulencji”, „czynników nieprzewidywalnych” oraz „czarnych łabędzi”. Jednocześnie zaakcentowano, iż „w zarządzaniu państwem występuje wiele nowych wyzwań” a „towarzysz Xi Jinping nieustannie przypomina nam że bezpieczeństwo państwa jest priorytetem”. W komentarzu zdefiniowano wiele obszarów, jakie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski w owym nowym podejściu do bezpieczeństwa. Obok standardowych elementów, takich jak: bezpieczeństwo energetyczne, żywnościowe czy technologiczne, wymieniono wiele elementów odnoszących się, jak się wydaje, do systemu władzy oraz jego interakcji ze społeczeństwem, np. bezpieczeństwo polityczne, systemu władzy, ideologiczne, prawne, społeczne (podkreślano kwestie „kontroli społecznej” i „ochrony stabilizacji społecznej”), a także dotyczących zabezpieczenia rozwoju państwa: bezpieczeństwo interesów narodowych, bezpieczeństwo zewnętrzne, bezpieczeństwo nowych gałęzi gospodarki, bezpieczeństwo „kluczowych obszarów”, bezpieczeństwo „kluczowej infrastruktury”, „bezpieczeństwo kosmiczne”, „bezpieczeństwo akwenów morskich”. Pojawiały się też niestandardowe zestawienia, np. „bezpieczeństwo drogi rozwojowej socjalizmu z chińską charakterystyką”. Tekst komentarza zob.: <http://hb.people.com.cn/n2/2023/0602/c194063-40441071.html> [26.08.2023]

poprzednich przywódców problem ten nie był jeszcze tak istotny (Jiang Zemin i Hu Jintao zostali wyznaczeni do kierowania partią przez Deng Xiaopinga, który ponadto określił maksymalny czas sprawowania przez nich funkcji sekretarza generalnego), o tyle obecnie pozostanie przez Xi Jinpinga u steru rządów przez bliżej nieokreślony czas może stać się czynnikiem, jaki w przyszłości, w określonej sytuacji, w istotnym zakresie negatywnie wpłynie na prawidłowe działanie systemu władzy. Biorąc pod uwagę charakter funkcjonującej dziś struktury instytucjonalno-decyzyjnej, zarówno nieprzygotowanie następcy Xi Jinpinga, jak i brak samych procedur jego wyłaniania, a także brak możliwości tymczasowego zastąpienia szefa KPCh we wszystkich kluczowych funkcjach, jakie obecnie on sprawuje, system ten staje się znacznie bardziej podatny na destabilizację niż w czasach poprzednich przywódców okresu reform i otwarcia³⁹.

BIBLIOGRAFIA

- Bogusz, Michał, i Jakub Jakóbowski. 2019. *Komunistyczna Partia Chin i jej państwo. Konserwatywny zwrot Xi Jinpinga*. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Bogusz, Michał. 2022. *Chiny po XX zjeździe KPCh: nowy etap rewolucji Xi Jinpinga*. Ośrodek Studiów Wschodnich. <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-11-07/chiny-po-xx-zjeździe-kpch-nowy-etap-rewolucji-xi-jinpinga>.
- Bush, Richard C., Diana Fu, Ryan Hass, Patricia M. Kim, i Li Cheng. 2022.10.25. *Around the Halls: The Outcomes of China's 20th Party Congress*, Brookings Institution, <https://www.brookings.edu/articles/around-the-halls-the-outcomes-of-chinas-20th-party-congress/>.
- Cheng, Li. 2016. *Chinese Politics In the Xi Jinping Era. Reassessing The Collective Leadership*. Washington: Brookings Institution Press.
- Chun, Han W. 2023. *The Party of One: The Rise of Xi Jinping and China's Superpower Future*. New York: Avid Reader Press.
- Grünberg Nis, i Claudia Wessling, red. 2021. *The CCP's Next Century: Expanding Economic Control, Digital Governance and National Security*. Berlin: Mercator Institute for China Studies.
- Grünberg Nis, i Katja Drinhausen. 2019. *The Party Leads on Everything. China's Changing Governance in Xi Jinping's New Era*. Berlin: Mercator Institute for China Studies.
- Jakóbowski, Jakub. 2017. *Dryf chińskich reform. Polityka gospodarcza pierwszej kadencji Xi Jinpinga*. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia.
- Parton, Charles. 2022. *The 20th Party Congress: What it Means for the CCP and the World*. Council of Gestrategy. <https://www.gestrategy.org.uk/research/the-20th-party-congress-what-it-means-for-the-ccp-and-the-world/>.
- Scobell, Andrew. 2022.10.26. *China After the Party Congress: Welcome to Xi's People's Republic of Control*. United States Institute of Peace, <https://www.usip.org/publications/2022/10/china-after-party-congress-welcome-xis-peoples-republic-control>.

³⁹ Więcej na temat wpływu ukształtowanego w ostatnich latach w ChRL modelu zarządzania państwem i przywództwa Xi Jinpinga na sytuację wewnętrzną tego kraju oraz na politykę zagraniczną Pekinu zob. Bogusz 2022.

Shenhua dang he guojia jigou gaige 深化党和国家机构改革方案 [Plan pogłębiania reformy organów partyjnych i państwowych]. 2018.03.21. Agencja informacyjna Xinhua. https://www.gov.cn/zhengce/2018-03/21/content_5276191.htm#1.

Wei tuijin Zhongguoshi xiandaihua tigong jianqiang anquan baozhang 为推进中国式现代化提供坚强安全保障 [Stworzyć solidne gwarancje bezpieczeństwa dla realizacji modernizacji z chińską charakterystyką]. 2023.06.02. People's Daily Online. <http://hb.people.com.cn/n2/2023/0602/c194063-40441071.html>.

Xi Jinping burang nianqing ganbu zuo 'chu jun' 习近平不讓年輕幹部做「儲君」 [Xi Jinping nie pozwala młodym kadrom, aby stały się „faworytami”]. 2023.05.05. Ming Pao. <https://news.mingpao.com/pns/%E4%B8%AD%E5%9C%8B/article/20230503/s00013/1683047346934/%E4%B8%AD%E5%9C%8B%E8%A9%95%E8%AB%96-%E7%BF%92%E8%BF%91%E5%B9%B3%E4%B8%8D%E8%AE%93%E5%B9%B4%E8%BC%95%E5%B9%B9%E9%83%A8%E5%81%9A%E3%80%8C%E5%84%B2%E5%90%9B%E3%80%8D-%E6%96%87-%E5%AD%AB%E5%98%89%E6%A5%AD>.

Zhonggong zhongyang guanyu dangde bai nian fendou zhongda chengjiu he lishi jingyan jueyi 中共中央关于党的百年奋斗重大成就和历史经验决议 [Rezolucja KC KPCh na temat najważniejszych osiągnięć i historycznych doświadczeń partii ostatnich stu lat]. 2021.11.16. Agencja informacyjna Xinhua. https://www.gov.cn/xinwen/2021-11/16/content_5651269.htm.

PRZYSZŁOŚĆ SYSTEMU WŁADZY
W CHIŃSKIEJ REPUBLICE LUDOWEJ
PO XX ZJEŹDZIE KOMUNISTYCZNEJ PARTII CHIN

Streszczenie

Po XIX zjeździe Komunistycznej Partii Chin w 2017 r. struktura władzy politycznej w Chińskiej Republice Ludowej została znacznie zmodyfikowana, co doprowadziło do wzmocnienia instytucji Partii i zmniejszenia autonomii i zakresu władzy administracji rządowej. Zmiany te wywarły duży wpływ na skuteczność zarządzania sprawami państwowymi w różnych dziedzinach. XX Narodowy Kongres Partii nie tylko zdecydował o dalszym zwiększeniu ogólnej zdolności kontrolnej Partii, ale także zapewnił Xi Jinpingowi trzecią kadencję na stanowisku sekretarza generalnego. Wydarzenia te w dłuższej perspektywie stanowią poważne wyzwanie dla stabilności chińskiego systemu politycznego, ponieważ Partia staje się coraz bardziej niewydolna w rządzeniu krajem i podatna na wewnętrzne wstrząsy z powodu przerwania przekazywania władzy z pokolenia na pokolenie.

Słowa kluczowe: Komunistyczna Partia Chin; centralizacja władzy; zbiorowe przywództwo; zmiany instytucjonalne; kadry rządzące urodzone w latach 60.

THE FUTURE OF THE POWER SYSTEM
IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA
AFTER THE 20TH CONGRESS OF THE COMMUNIST PARTY OF CHINA

S u m m a r y

After the 19th National Congress of the Communist Party of China in 2017 political power structure in the PRC has undergone a substantial reshuffle which led to the strengthening of the Party's institutions and diminishing of the autonomy and authority of government administration. These changes heavily influenced the effective management of state affairs in various fields. 20th National Party Congress not only decided to further increase the Party's overall control capacity but also secured Xi Jinping's third term in office as secretary general. These developments pose serious challenges to China's political system stability in the long run as the Party becomes more and more inflexible in governing the country and prone to internal upheavals due to the cessation of the generational power succession.

Keywords: Chinese Communist Party; power centralization; collective leadership; institutional re-configuration; post-1960s Generation cadres